

Javier Hervada, *El ordenamiento canónico*, Pamplona 2008, ss. 209.

Szczególną charakterystyką porządku prawnego Kościoła katolickiego jest fakt jego współistnienia w bardzo ścisłej relacji z innymi systemami prawnymi. Każdy wierzący katolik jest równocześnie obywatelem jakiegoś państwa, co sprawia, że jest on jednocześnie podmiotem dwóch porządków prawnych, z których jeden przynależy społeczności o celach doczesnych, a drugi społeczności o celach duchowych. Celem prawodawców obydwu społeczności powinno być zbudowanie pewnej harmonii prawnej, która unikałaby przeciwstawiania jednego porządku drugiemu. Wyjaśnienia, na czym polega kanoniczny porządek prawny podjął się wybitny profesor hiszpański z Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie Javier Hervada. Jego książka „Porządek kanoniczny” składa się z pięciu rozdziałów.

Pierwszy rozdział (s. 19-24) jest zarazem wstępem do recenzowanej monografii. Na samym początku autor stwierdza, że wyrażenie „porządek prawny” jest bardzo często używane przez wiele sektorów europejskich nauk prawnych na oznaczenie systemu norm, które porządkują aktywność członków danej społeczności. Koncepcja porządku prawnego pojawiła się nie w nauce kanonicznej, a w nauce cywilnej. Kanoniści, którzy używają tego terminu ograniczyli się do zapożyczenia samej nazwy, nadając jej nieco inne znaczenie w prawie kanonicznym.

Drugi rozdział jest zatytułowany: „Koncepcja porządku prawnego we współczesnej doktrynie” (s. 25-75). Autor zauważa, że do pewnych sektorów

nauki kanonicznej włączono koncepcję prawa, która znacznie różni się od tradycyjnej koncepcji. Dlatego profesor z Pampeluny najpierw przywołuje tradycyjną koncepcję prawa kanonicznego, następnie omawia teorie porządku, po czym przechodzi do uwypuklenia różnicy między doktryną tradycyjną i teorią porządku. Pierwsza – zdaniem Hervady – polega na tym, że kanoniści tradycyjni wychodzą od koncepcji transcendentnej prawa ludzkiego, a teoria porządku bazuje na koncepcji autonomicznej prawa (s. 48). Druga różnica polega na koncepcji teologicznej prawa – uznawanej przez tradycjonalistów i nieznaną przez autorów forsujących teorię porządku (s. 51). Wreszcie trzecia różnica wynika z różnego stopnia rozwoju naukowego (s. 58).

W trzecim rozdziale: „Porządek prawny” (s. 77-116) profesor hiszpański omawia najpierw zagadnienie prawa jako struktury danej społeczności. Społeczeństwo, którego cechą charakterystyczną jest łączność, domaga się pewnej uporządkowanej struktury. W przypadku społeczności prawnej, tą strukturą będzie prawo. W tym znaczeniu należy interpretować aforyzm *ubi ius ibi societas*, ponieważ bez prawa (bez prawnie uporządkowanej struktury) nie ma społeczności. Następnie Hervada podejmuje temat porządku kanonicznego jako struktury Kościoła oraz granic owego porządku. Rozdział trzeci kończy paragraf zatytułowany: „Porządek kanoniczny i normy moralne” Prawo nie jest jedyną strukturą normatywną Kościoła. Obok norm *strictae* prawnych istnieją także inne o charakterze moralnym, które także regulują i porządkują aktywność członków Kościoła (s. 114). Autor publikacji wymienia trzy porządki w Kościele: 1) porządek prawny; 2) porządek moralny w ścisłym tego słowa znaczeniu; 3) porządek społeczno-moralny.

Rozdział czwarty: „Cele porządku kanonicznego” (s. 117-167). Na samym początku tej części profesor z Navarry stwierdza, że temat celu porządku kanonicznego jest polemiczny. Różni autorzy mają na ten temat odmienne zdanie. Są zgodni w jednym, że cel bezpośredni związany jest z *salus animarum*. Hervada przytacza doktrynę różnych autorów (s. 119-135): Pio Fedele, Pietro Agostino D'Avack, Orio Giacchi, Pedro Lombardia, Olis Robledo, Ramón Bidagor, Lamberto de Echeverria, Pio Cipriotti, Jose de Salazar. Następnie prof. Javier Hervada dokonuje analizy: jaki jest cel prawa, a jaki społeczności? Dochodzi do konkluzji, że celem własnym społeczności jest dobro wspólne. Aby uzyskać ten cel, społeczność powinna dbać o tzw. dobra parcjalne. Dobro wspólne jest ostatecznym celem prawa. Normę prawną definiuje się jako *ordinatio ad bonum commune*. Zatem porządek prawny posiada swój cel bezpośredni, którym jest sprawiedliwy porządek społeczny oraz cel ostateczny, którym jest dobro wspólne. Jaki zatem jest cel społeczności kościelnej? Hervada odpowiada: „Dobro wspólne społeczności kościelnej musi być konieczne jedno – do którego uzyskania są powołani wszyscy członkowie Kościoła. Celem tym jest ten, do którego dąży Kościół, zgodne z misją, jaką otrzymał. Misją tą jest kontynuacja misji Chrystusa, tak jak naucza encyklika *Mystici Corporis: Per iuridicam, ut aiunt, missionem quo Divinus Redemptor*

Apostolos in mundum missit, sicut ipse missus erat a Patre, ipse est, qui per Ecclesiam baptizat, docet, regit, solvit, ligat, offeret, sacrificat" (s. 162-163).

„Charakterystyka porządku kanonicznego” (s. 169-205) to piąty rozdział recenzowanej monografii. Porządek kanoniczny jest pełny, tzn. jest ekskluzywny. Kolejną charakterystyką tego porządku jest jego integralność. Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 20 wskazuje środki owej integralności. Porządek kanoniczny jest ekskluzywny, tzn. nie można mówić o innym porządku prawnym jak tylko o kanonicznym czyli porządku prawnym kościoła katolickiego. Inną charakterystyką porządku kanonicznego jest jego „rzymskość” Oznacza to, że nie ma prawa kanonicznego poza prawem kościoła rzymskokatolickiego. Mówimy o rzymskim porządku kanonicznym ponieważ posiada swoje centrum, Głowę w biskupie Rzymu. Jeszcze inną charakterystyką porządku kanonicznego, jaką wymienia profesor z Pampeluny, jest jego uniwersalność. Porządek kanoniczny nie ma granic terytorialnych ani personalnych. Chrzest decyduje o sytuacji prawnej członków Kościoła. Chrzest nie jest przywilejem niektórych tylko osób ani żadnej rasy, ani żadnej grupy społecznej. Obok uniwersalności Hervada mówi o dynamiczności porządku kanonicznego. Główną konsekwencją owej dynamiczności jest fakt, iż Kościół rozpoznaje w niewiernych pewną określoną osobowość *ad animarum salutem*, jako przeznaczonych do zbawienia przez włączenie do Kościoła poprzez chrzest. W tym znaczeniu prawo kanoniczne określa ich sytuację prawną jako *infideles*, co implikuje osobowość *in iure canonico* różną od tej *in Ecclesia Christi*, do której się odwołuje kan. 87.

Monografia profesora Javiera Hervady zaopatrzona jest w prezentację, której dokonał Jorge Miras – Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie oraz indeks autorów, co umożliwia szybką konsultację nazwisk.

Recenzowana rozprawa to bardzo twórczy wkład do badań nad zagadnieniem teorii prawa. Jest napisana prostym, zrozumiałym językiem i stanowi doskonale narzędzie nie tylko dla teoretyków prawa, wykładowców, ale także dla każdego, kto chciałby uszeregować pojęcia klucze we właściwym miejscu porządku prawnego.

Ks. Robert Kantor, UPJPII